

УДК 351.9(477)

Надієнко О.І.¹, Власюк І.П.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-117 НУ «Запорізька політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Конституція проголошує Україну демократичною, соціальною, правовою державою. Підтримка такого статусу вимагає створення міцної та стабільної інституціональної системи забезпечення охорони прав і свобод людини в різних сферах суспільного життя. Важливим елементом, що входить до зазначеної системи, є нотаріат, значення якого обумовлене розвитком соціально-економічних відносин в нашій країні, затвердженням і забезпеченням базових демократичних принципів і цінностей, відродженням традицій латинського нотаріату, розвиток якого був перерваний в радянський період.

З моменту проголошення незалежності України нотаріат, як і більшість правозахисних інститутів, зазнає суттєвих змін. Їх основною метою є не просто вдосконалення правового регулювання порядку здійснення нотаріальної діяльності, але й пошук оптимального співвідношення державного впливу на цей інститут та його внутрішнього саморегулювання. Безспірно, що фундаментом побудови будь-якої моделі державного управління нотаріальною діяльністю завжди виступає контроль як одна з найважливіших його функцій. У сфері здійснення нотаріальної діяльності контроль є не лише функцією державного управління, що забезпечує дотримання законодавчого порядку організації нотаріальної діяльності, а й встановленої процедури вчинення нотаріальних дій. У першу чергу, він спрямований на запобігання, виявлення і припинення порушень встановленого у нормативних актах порядку організації та здійснення

нотаріальної діяльності, вжиття заходів щодо їх усунення, а також забезпечення ефективного функціонування і подальшого розвитку нотаріату як інституту позасудового захисту прав фізичних і юридичних осіб.

Очевидно, що прийнятий майже чверть століття назад Закон України «Про нотаріат» об'єктивно не відображає сучасну сутність і спрямованість контролю за нотаріальною діяльністю. Зокрема, з негативного боку слід відзначити відсутність належного законодавчого розмежування державного регулювання та контролю у сфері нотаріату; невизначеність системи суб'єктів, які наділені контрольними повноваженнями у сфері здійснення контролю за нотаріальною діяльністю, їх завдань і функцій; суперечливість законодавчого закріплення об'єкта та предмета контролю; недостатнє законодавче регулювання форм, методів і методики його здійснення. Ці та інші недоліки обумовлюють необхідність розроблення й вжиття заходів, спрямованих не лише на подальше реформування організаційних засад побудови вітчизняного інституту нотаріату, але також на удосконалення правових засад здійснення контролю за нотаріальною діяльністю.

Ефективність процесу реформування інституту контролю у сфері нотаріату залежить від його наукового супроводу. Виходячи із сутності контролю як функції державного управління, дослідження організаційно-правових засад здійснення контролю за нотаріальною діяльністю необхідно проводити в контексті комплексного багатомірного підходу. Удосконалення правового регулювання нотаріальної діяльності обумовило також появу нових актуальних проблем у сфері реалізації контрольних повноважень, які раніше не вивчалися. Формування національного механізму контролю за нотаріальною діяльністю має відбуватись з урахуванням таких вихідних постулатів латинського нотаріату: нотаріальна функція має публічний характер, визнається державною і здійснюється від імені держави; нотаріус є уповноваженою державою фізичною особою, що наділена державною владою, однак, здійснюючи нотаріальну функцію, є незалежною як особа вільної юридичної професії; держава зберігає за собою повноваження організаційно-правового регулювання нотаріату та здійснення контролю; державний контроль за нотаріальною діяльністю поєднується з корпоративним контролем; контроль за нотаріальною діяльністю багатоетапний, починаючи від допуску особи до професії нотаріуса й закінчуючи припиненням нотаріальної діяльності; держава суворо контролює дотримання законодавчо встановленої процедури призначення на посаду нотаріуса; основна роль у системі суб'єктів державного контролю за нотаріальною діяльністю відводиться адміністративним органам, зокрема Міністерству юстиції України та його територіальним органам; корпоративний контроль за нотаріальною діяльністю здійснюють незалежні від держави громадські професійні об'єднання нотаріусів, членство

нотаріусів у яких є обов'язковим, наприклад Нотаріальна палата України та її органи; високий ступінь розвитку професійного самоврядування нотаріусів.

З метою удосконалення організаційно-правового регулювання державного контролю за нотаріальною діяльністю раціонально вжити заходи, провідними з яких є такі: розроблення та затвердження концепції реформування інституту нотаріату; прийняття Закону України «Про нотаріат», який би повною мірою відображав загальновизнані принципи латинського нотаріату; оптимізація та уніфікація правових актів у сфері контролю за нотаріальною діяльністю; забезпечення оптимального балансу державного контролю за нотаріальною діяльністю та внутрішнього саморегулювання нотаріального корпусу; чітке законодавче визначення основних напрямів, форм, методів і способів здійснення контролю, а також системи суб'єктів, наділених контрольними повноваженнями; максимальна законодавча деталізація напрямів, форм, методів і порядку реалізації механізмів контролю за нотаріальною діяльністю; розширення меж корпоративного і громадського контролю.